



עלון מספר 147 – יוני 2026:

אירועי ההנצחה לשואה ולגבורה

1. הדלקת המשואה: נוימן אביגדור (סעליש)
2. הנחת זר העמותה בטקס יום הזיכרון לשואה ולגבורה
3. האזכרה השנתית [סיור, אוהל "יזכור", "ספרא"]
4. דור הנפילים שלנו (סוכה-ברונקה, אורלובה/מונקץ)
5. ישראלים ילדי קרפטורוס: שפיגל צבי (מונקץ)
6. משלנו: ריכטר (שפיגל) יהודית (מונקץ' וסבליאבה)
7. פתיחה חלקית של הארכיון על יוזף מנגלה

הזמן לא גורם לך לשכוח,
הוא גורם לך לשכוח
ולחבין דברים

האזכרה השנתית שנערכה בניו יורק תתועד
בעלון יולי 2026.
ראו את הנספח לעלון

1. הדלקת המשואה בערב יום הזיכרון לשואה ולגבורה: נוימן אביגדור (סעליש)

בשל נסיבות הזמן, הטקס צולם מראש ובערב יום
הזיכרון (13.4.2026) הוקרנו צילומים אלה.



אביגדור נוימן עם נכדו, יוסף יצחק נוימן

מאתר "יד ושם": "אביגדור נוימן (95) נולד בעיירה סעליש שבצ'כוסלובקיה, שנמצאת כיום באוקראינה. בשנת 1939 עברה העיירה לשלטון הונגריה, ואביו סייע בזיוף תעודות אזרחות הונגרית ועזר להציל יהודים חסרי אזרחות. במאוס 1944 פלשו הגרמנים להונגריה וגירשו את המשפחה מביתה. הם הועברו לגטו, ומשם נשלחו למחנה בירקנאו. הם הופרדו, ולמחרת נאמר לו שאמו, אחיו ואחיותיו נרצחו. אביו ואחיו נספו במחנות אחרים. אביגדור עבד וסבל מרעב ומאלימות. הוא שובץ ביחידת האשפה ואכל שאריות שמצא בפחים. באחד הימים גילה את אחותו הגדולה מעבר לגדר.

בינואר 1945 הוצא אביגדור לצעדת מוות. הוא הגיע למחנה גונסקירכן, ושם שוחרר בידי צבא ארצות-הברית. הוא שב לביתו, פגש שם את אחותו הגדולה, והם עשו את דרכם לארץ באוניית המעפילים "תיאודור הרצל", אך היא נעצרה על ידי הבריטים והם נכלאו בקפריסין. משם הגיעו ארצה. אביגדור השתתף בכל מלחמות ישראל עד למלחמת יום כיפור, שבה נפצע. לאביגדור ולרבקה יש בן ובת, שבעה נכדים, 45 נינים וחימש".

צילום: יד ושם/חורחה נובמינסקי

קישור להדלקת המשואה: <https://youtu.be/DNgMQVjzClw>





שורד השואה, אביגדור נוימן, בשיחה מטלטלת ומלאת אמונה בפני אברכי חסידות בעלזא באשדוד. אביגדור מסר עדות חיה של ניצחון הרוח היהודית ודבקות במטרה להמשיך הלאה



לפני כשנה וחצי יצאה משלחת לזאקרפטיה לתעד את חייו של אביגדור: "ניצחה הרוח". התסריטאית היא חני קופילביץ והבמאית - מרים כהן. הסרט ניתן לצפייה במשקפת תלת-מימד.

באפריל הושק הסרט במעמד כבוד הנשיא, יצחק הרצוג. [נבחן אפשרות להקרין אותו לקהילה שלנו]

אביגדור בדרכים... נפגש עם חיילים מחילות צה"ל השונים, מספר את סיפורו ומחזק את רוחם!



אביגדור עם חיילי צה"ל



2. סקס הנחת הזרים ביום הזיכרון לשואה ולגבורה ב"ד ושם", 14.4.2026

מימין: יעל גרטלר-דואני, מתנדבת העמותה, בת הדור השלישי, יחד עם רותי פיקסלר

3. האזכרה השנתית ב"יד ושם"

ביום ראשון, כ"ג באייר תשפ"ו, 10.5.2026, התכנסנו לטקס האזכרה השנתית לזכר בני המשפחות שלנו, אשר נרצחו בשואה באכזריות, בסבל ובייסורים גדולים לפני 81 שנה. רבים רבים הגיעו מכל קצות הארץ, בהסעות מאורגנות, בתחבורה ציבורית וברכבים פרטיים (וגם מחו"ל).

* בחלק הראשון נערך סיור מודרך במוזיאון, ב-6 קבוצות, שביקרו ב- 2 תערוכות:

1. תערוכה חדשה שנקראת: זיכרון חי – אוספי "יד ושם", בין עבר לעתיד. התערוכה מציגה פריטים אישיים נדירים מתקופת השואה שנשמרו לאורך השנים באוספי "יד ושם". באמצעות מסמכים, חפצים, תמונות ועדויות, מספרים את סיפוריהם האישיים של ניצולי השואה והקהילות שנכחדו.



Efraim Maltz



Efraim Maltz

2. תערוכת חפצים יהודיים וחיי המסורת - התערוכה מציגה ספרי תנ"ך, סידורים וחפצי חג יהודיים, שנשמרו בתקופת השואה ומהווים עדות לכוח האמונה והמסורת גם בזמנים הקשים ביותר.



Efraim Maltz



* החלק השני נערך באוהל "יזכור" והונחה על ידי זאב מילבאואר, היו"ר היוצא של הארגון. גברת רחל רוזנבלט, לבית פורקוש, ילידת 1930, מסוקרניצה, שאיבדה את בנה, איתן הי"ד, בצה"ל לפני קרוב ל-47 שנים, התכבדה בהדלקת אש התמיד, יחד עם בנה הבכור, אבי. המתנדב, מיכאל אינדיק, קרא פרק תהילים, הרב מרדכי אנגלמן, בן הדור השלישי שלנו, קרא את תפילת "אל מלא רחמים". את תפילת "הקדיש" אמר דב פורת. אביו, ישעיהו פרקש הי"ד, יליד נרסניצה, איבד בשואה ארבעה ילדים. ישעיהו נרצח בשנת 1949 על ידי פורעים ערבים ברחובות, זמן קצר לאחר עלייתם ארצה. יעקב הרשקוביץ, אביו של חלל "חרבות ברזל", יוסף-חיים, מנהל ביה"ס "פלך בנים" בירושלים, נשא את "התפילה לשלום החיילים והפצועים" והתכבד באמירת קדיש לזכר בנו.

גם השנה ערכה תפילת מנחה בבית הכנסת.

רחל רוזנבלט, עם בנה הכור, אבי

מימין: זאב מילבאואר, דב פורת, רותי פיקסלר, מיכאל אינדיק, הרב מרדכי אנגלמן, יעקב הרשקוביץ, רחל ואבי רוזנבלט



*** החלק השלישי נערך באודיטוריום "ספרא".** הוכנו כריכים ומאפים, שתייה קלה וחמה; נערכה, גם השנה, תפילת מנחה. מנחה האירוע היה, גם כאן, זאב מילבאואר. גם חלק זה נערך כולו על ידי בני הקהילה שלנו, דור שני, שלישי ורביעי. את ההרצאה המרכזית נשא מיקי רוזנשטיין. הוא סיפר את הסיפור המופלא על בריחתה של סבתו, שרה ביקל, ילידת סבליאבה, עם בתה, אגי, לימים חנה, אימו, שהייתה בת 7.5 בלבד. שרה ברחה ממחנה אושוויץ - בירקנאו כשהבינה שאל המקלחות רק נכנסים – ואין יוצאים... בחסות החשכה היא הלכה לכיוון היער, בהעדיפה כדור בגבה מאשר רצח בקרמטוריום. את אגי הקטנה נשאה על ידה, מחופשת לבן, ש"שמו" אגון, קצוץ שיער, "אילם", שלא הורשה לדבר בנוכחות אנשים במשך שנה... גויים טובים הושיטו לה עזרה במהלך בריחתה בת מאות הקילומטרים... אכן, זה מה שהיה!

הספר הדיגיטלי שכתבה אימו, חנה רוזנשטיין, יעלה לאתר העמותה carpati.org.il – גלריה – ספרים. תודה לך מיקי על סיפור בלתי אפשרי, אותו שיתפת איתנו! את דבריה של רותי פיקסלר חתמה בת הדור הרביעי, מאיה יהושע [ראו את דבריה בהמשך], שריגשה מאוד את הקהל באולם. מאיה נשאה דברי מופת!

החלק האומנותי הוגש על ידי בת הדור השלישי שלנו, אסתר שחר – דובוסרסקי. אסתר שרה 3 שירים: "מישהו תמיד הולך איתך", "בואי אימא" – בידיש ובעברית, "לא תנצחו אותי" – וכמובן - "התקווה" לסיום, כשהמתנדבים התייצבו לרגלי הבמה, מול הקהל.



Efraim Maltz

תודה רבה לכל מי שהגיע וכיבד את אירוע האזכרה, היארצייט של המשפחות שלנו, שלא זכו להגיע לקבר ישראל. זו חובתנו המוסרית לדורות העבר – ומודל מורשת לדורות הבאים!

תודה מיוחדת לחברנו, אפרים מלך, שצילם את האירוע.

קישור לאלבום התמונות: <https://photos.google.com/share/AF1QipOy8BLomIMn90OinYkiXc5GA7aVc-UY6gNaBRf2hMW1fn7tK9ozgEH2BWxJ7FjJXq?key=Ty12NUg5UFpMd3JSRzViRDk2Z3RJOFkzQ>

רשימת הנפטרים – בני הדור הראשון – האזכרה השנתית 2026 – יהי זכרם ברוך!

מס'	שם משפחה	שם פרטי	מקום לידה	מקום פטירה
1	אייזנר	יצחק	סוימי	קרני שומרון
2	אלטמן	יהודית	יאסיניה	Paramus, New Jersey
3	אנגלמן (אנגל)	איבון	דולהה (Dolhe)	סידני
4	ארז	חדווה	מונקץ'	מעברות
5	בן דוד	שלמה	יאסיניה	
6	בר דוד	דליה	ראחוב	חיפה
7	גרוס	אברהם	צינדיבו Cinadievo	ירושלים
8	דוידוביץ	חנוך	מיטל אפשה	ראשל"צ
9	הרשקוביץ	גיטה	סטרביצ'ובו	יסודות
10	ובר (מרקוביץ)	זיטה (זיסל)	סבליאבה	מישיגן
11	ויינברגר	אדיטה	וילוק/דוסינו	אור עקיבא
12	וייס	פאולה	מונקץ'	ניו יורק
13	וייסמן	אליעזר	וליקי קומיאטה	כפר סבא
14	ולדמן	רינה	פבלובו/מונקץ'	יקום
15	ורדי (שכטר)	אסתר	טייץ'	העוגן
16	טויב	חוה	ראחוב	אשדוד
17	טשר (רוזנפלד)	גולדא	וילחוביץ	לונדון
18	ידקביץ	מרגריטה ורה	אוז'גורוד	באר שבע
19	יעקובוביץ	רחל	טרנובו	כפר סבא
20	כרמון (ויינגרטן)	לאה לילי	טייץ'	רעננה
21	ליבוביץ טלזק	מלכה	נליפנו	תל אביב
22	מרמלשטיין	רוזליה	אונוק	קריית שמואל
23	מרקוביץ	מקס	סבליאבה	פלורידה
24	מרקוס	פייגה	אוז'גורוד	קריית גת
25	סגלשטיין (ליבוביץ)	לילי	Kliucharky	סן פרנציסקו
26	פורקוש	Pepa	וינוגרדוב	ניו יורק
27	פרוכטל (מרמלשטיין)	שמחה	מונקץ'	תל אביב
28	פריד (יג'ר)	שרה	קוסובסקה פוליאנה	שיקגו
29	פרידמן	רחל	ברגסס	רעננה
30	צין	אברהם	מונקץ'	כפר אדומים
31	קסלר	משה	ברגסס	רמת גן
32	רוזנטל	גיטה	אוז'גורוד	נהריה
33	שוימר	לילי	אוז'גורוד	ירושלים
34	שרייבר	יהודית	ברגסס	חיפה



הדברים שנשאה רותי פיקסלר, יו"ר העמותה:

אדם מת פעמיים: פעם אחת כשהוא עוזב את העולם – ופעם נוספת אם הוא נשכח!

עם ישראל חרט על לוח ליבו "לזכור – ודבר לא לשכוח!" הזיכרון יוצר את הזהות שלנו, האישית והלאומית.

"וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא" שאנו קוראים בהגדה של פסח היא מצוות עשה מן התורה - ויש בה העברת המורשת מדור לדור. כך נהגו גם הסבים שלנו לומר שנים רבות, ואפילו בפסח האחרון של שנת 1944. אני מודה שכל שנה, עם התקרב פסח שני, יורדת עלי עצבות ואני בתחושה של ליווי המשפחות שלי במסלול הגירוש, הגטו והאסון הנורא שפקד אותן - ואת הקהילות האהובות שלנו; אני מלווה במחשבותיי ובנשמתי את אלפי הסבתות שלנו, על ילדיהן הרבים, הוריהם המבוגרים, כשרוב הבעלים מגויסים לפלוגות העבודה. בשנת 2010 כתבתי את השיר "הבטחה".

בפסח תש"ד,

עוד הסבתם ל"סדר",

ציינתם שחרור מעבדות לחרות.

וכשתם החג,

הגיע השָׁדֵר,

שהגיע זמנכם – מחרות לעבדות.

גורשתם מן הבית בניסן

ולמחנות - באייר.

שנים אחר-כך,

ובמחיר יקר כל-כך,

כשקמה המדינה

נקבע בו יום קינה,

בו בוכה ציון על בניה,

שמסרו נפשם עליה.

מדי שנה הדלקתי נר-נשמה לאבא.
אבל מבטיחה, מכאן ולהבא,
אדליק עוד נר, או אלי,
עבורכם, סבא וסבתא שלי!
דודים ודודות,
לכם אין קבר עליו אוכל לבכות,
עליכם אין את מי לשאול אודות.
רק נותרתי לבהות ולתהות,
עד כמה גדול החֶסֶר
עת הפכתם לעפר וְאָפֵר...

בהיותו בכיתה י"א יצא בני הצעיר למשלחת במחנות המוות בפולין בסיסמה "את אחיי אנוכי מחפש". בְּנֵי המשפחה התבקשו לכתוב להם מכתבים. בחרתי לקרוא בפניכם חלק מהמכתב, שכתבתי לְבָנֵי: "כשתפתח מכתב זה, ידרכו רגליך על אדמתה של פולין, בית-הקברות הגדול ביותר של העם היהודי. אתה נמצא עם חברים וביחד 'נוגעים' באותה פיסת היסטוריה ארוכה. שמעת הרבה סיפורים, ראית הרבה סרטים ותמונות, אבל עכשיו, כשאתה שם, תוכל לחוש את הקור החודר מן הרגליים ומטפס במעלה גופך (... ואתה לבוש היטב, לא כמו אז), 'תשמע' את השקט הנוראי (נסה לדמיין את שיירות ההמונים, עם ילדים מבוהלים, הנתלים על אימהותיהם) ואת המראות (ערמות הנעליים האינסופיות, המזוודות והשערות, הקרמטוריום) ואולי תוכל להתחבר טוב יותר לשורשים שלך, ליהודי שבך... לשרשרת ארוכה, שאתה חלק ממנה, וממך תצאנה חוליות נוספות... כשתהיה באושוויץ-בירקנאו נסה לדמיין את סבתא פנינה ואת סבתא סימה שוכבות על הדרגשים הצרים, מתחממות מחום גופן של אחיותיהן, אחותה של פנינה מורחת סלק על לחייה, כדי שתראה חיונית וכשירה לעבודת הפרך, הבט במחראות ובמקלחות, האזן לשקשוק הרכבות, בו הן נמצאות בקרון הדחוס, כמעט נחנקות, בצימאונן כי רב הן נאלצות לשתות שתן; חשוב על מלחמת הקיום היומיומית משעה לשעה.

סביך וסבותיך שרדו את הגיהנום, כי רוח האדם היא רוח איתנה. בכל רגע נתון צריך היה להאמין שיהיה טוב, שאסור להתייאש, שביחד נתגבר... אני בטוחה שגם עכשיו, אחרי החוויה האישית, לא תוכל להבין את הרוע האנושי, במסווה של תרבות ואידיאולוגיה, שסחף מיליונים לשנאה תהומית כל-כך, לזוועות, שלעולם, להערכתך, אי-אפשר יהיה להבין שכלית..."

ביוני 2024 יצאנו עם קבוצה של העמותה למסע מרגש באשוויץ. רגלינו דרכו ב-C Lager, שם שוכנו האימהות שלנו. הרבה לא נותר מהמחנה, אבל אבן, הנושאת את מספר הבלוק, נתנה לנו את המידע היכן דרכו האימהות שלנו, איזה שמיים היו מעליהן, כמה בלתי אפשריים היו הקשיים ועד כמה גיבורות הן היו בכל רגע, בו נשמו ובחרו בחיים. יחד עם אחיות לגורל תמכו זו בזו, העלו זיכרונות מהבית, ושרדו! ויקטור פרנקל, בספרו "האדם מחפש משמעות" כתב: "תמיד היו הזדמנויות לבחירה. יום יום, שעה שעה, נקראת לחתוך הכרעות, שקבעו אם תיכנע, או לא תיכנע, לכוחות שאיימו לשלול ממך את עצם ישותך, את חירותך הפנימית; שקבעו אם תהיה, או לא תהיה כדור משחק בידי הנסיבות."

לא רחוק משם היה ממוקם ביתו של הצורר הנורא, רודולף הס, שהקים את מחנה המוות אושוויץ, פיקד עליו והיה אחראי על "ייעול" ההשמדה בתאי הגזים. הוא גר שם בנוחות רבה עם אשתו וחמשת ילדיו, בבניין המנהלה של אושוויץ. במכתב הפרידה לבני משפחתו, לפני שהוצא להורג כתב: "דעת הקהל יכולה בשקט לראות בי חיה צמאת-דם, סדיסט אכזרי, רוצח מיליונים, שכן הציבור הרחב לא יכול לדמיין לעצמו את מפקד אושוויץ אחרת. האנשים לעולם לא יבינו שגם לו היה לב, שהוא לא היה רע... כל חיי השתדלתי לעשות את הטוב והישר, לבחון את הנכון, להיטיב עם הזולת. אהבתי אתכם, את משפחתי וילדיי, וכל שאני מבקש מכם בעת הזו הוא: אנא, המשיכו ללכת בדרכי, חפשו כל העת איך להיטיב עם כולם." איזה אבסורד נורא! השטן, הרמאי הזה ראה בדרכו האכזרית מודל חיקוי לילדיו, ראייה מעוותת של מהו טוב ומהו רע! אנו חווים לאורך ההיסטוריה בגלי שנאה אנטישמיים, שהתעצמו מאוד מאז ה-7 באוקטובר, כשהעובדות לא מצליחות לשכנע, היות והשנאה מורשת בדנ"א של שונאינו. הכותרות בכל אמצעי התקשורת מדווחות על פגיעות ביהודים, תוך שטיפת מוח מסיבית, המתפשטת כמגפה, מתוך בורות ומתוך סילוף עובדות נוראי. מדו"ח של אוניברסיטת תל אביב, שפורסם לפני חודש, עולה כי ב-2025 נרשם שיא של יותר משלושה עשורים במספר היהודים שנרצחו במתקפות אנטישמיות במערב. הגיע, אולי, הזמן לקרוא לתופעה בשם מדויק יותר: על פי המסורת היהודית והמקראית, הערבים מזוהים כצאצאי ישמעאל בן אברהם, המשתייך גם הוא לשושלת שם בן נח. האנטישמיות, אם כך, איננה נגד כל צאצאי שם, אלא שנאה חולנית נגד יהודים בלבד, באשר הם: בארץ, בחו"ל, חילוניים ודתיים. ולכן, המסקנה המתבקשת היא להגביר את הלכידות שלנו - ואת אי-ההסכמות לנהל בכבוד! עלינו לחזק את הזהות היהודית שלנו, את הקשר לארץ, שהם שורש קיומנו, עם יחיד ומיוחד, ששרד שנים כה רבות לאורך ההיסטוריה.

במעמד זה, וכמצוות "יזכור", אני מדליקה זו השנה ה-6 נר זיכרון לזכר 120 חללי מלחמת השחרור והמדינה שבדרך - באתר "יזכור" של משרד הביטחון ובאתר "לעד" - לזכר הרוגי פעולות האיבה. לא נוכל שלא להזכיר היום את אובדנם של 9 חללים ממלחמת "חרבות ברזל", בני הדור השלישי והרביעי שלנו, הי"ד: אלוני ערן, ברונשטיין רומן, גלבוץ אביב, הרשקוביץ יוסף-חיים, לביא צביקה, פרידמן עמית, צדיקביץ עומר, קופלוביץ איתן ותמיר ינון [שעל נפילתו נודע לי רק לפני חודש]. נזכור אותם בכאב, יחד עם בני המשפחות שלהם; ולוואי נהיה ראויים להקרבתם!

ברצוני להודות למתנדבים הפעילים שלנו: אינדיק מיכאל, ברקוביץ גיטה, גרטלר-דואני יעל, דוידוביץ גרישה, דוידוביץ חיים, הופמן יעקב, הרשקוביץ דוד, ובר אריה, כהן אסתי, מושקוביץ משה, מילבאוואר זאב, מלץ אפרים, קוטונו יוסי, קליין יצחק, רוב יונה, שיינברגר ישראל ושמעוני אלכס. מנדי רייזמוביץ ורוזה גרוס - המסייעים לפעילות. איווה גרינשטיין, בת הדור ה-3, המצטרפת לפעילים. רוב תודות לענבל ולכל צוות "יד ושם", המסייעים לנו בארגון האזכרה השנתית. אירועי השנה החולפת, מאז טקס האזכרה הקודם:

- הנחת זר בטקס "יום הזיכרון לשואה ולגבורה" ב"יד ושם" - אפריל 2025
- מפגש סוכות ב"יער בן שמן" - אוקטובר 2025
- מפגש חברים בחיפה - נובמבר 2025
- מפגש חנוכה: הדלקת נרות, יקירי הקהילה - דצמבר 2025
- משלוח איגרת ליום השואה הבינלאומי לניצולים שלנו - ינואר 2026

- מסיבת פורים: תוכננה ל-1 במרץ, אך נדחתה בכורח הזמנים
- פרסמנו 13 עלונים חודשיים בעברית ו-12 עלונים באנגלית
- אתר האינטרנט עודכן בשמות בני הדור הראשון מהשנה האחרונה ומשנים עברו, אשר אינם איתנו
- אתר האינטרנט carpati.org.il כולל 6 ספרים, מצגת על תרומת ילידי קרפטורוס / זאקרפטיה למדינת ישראל בעבר ובהווה, ריכוז כתבות "משלנו" על 154 דמויות של בני הדור הראשון – הרביעי, ספר שורשים, מקורות לעבודות שורשים ו-9 תערוכות.
- מיזם חינוכי: הוראת השואה – באמצעות קורות הקהילות שלנו בקרפטורוס: התוכנה מתמלאת בתכנים, בתוכנה תהיה אפשרות להכנסת עבודות שורשים של המשפחות שלנו. בקרוב נפרסם את הנוהל לפעילות חשובה זאת. הפיילוט כולל את תיכון "שחקים" בראש העין ו-4 בתי ספר תיכוניים באשדוד. המלחמה האחרונה עיכבה את תחילת היישום, אך העבודה בשטח מתבצעת. בסיום דבריי נקרין את סרטון התדמית שהכנו כחלק ממיזם זה.

אני מעלה שתי ציטטות על חשיבות העדויות: אמר אלי ויזל: "כל מי שמקשיב לְעֵד, הופך לעד". והוסיף פרופ' יהודה באואר, פרופסור חוקר שואה באוניברסיטה העברית, חתן פרס ישראל 1998: "עדויות הן אחד המקורות היותר חשובים לידע שלנו על השואה, מכיוון שהגרמנים ניסו לרצוח את הרצח; הם ניסו למנוע מהיהודים תיעוד של מה שקרה".

לכן עלינו להעלות עדויות רבות ככל האפשר על בני המשפחה שלנו לאתר שאנו מקימים. שלחנו בפברואר את שאלון המידע, אך נעלה אותו גם לאתר האינטרנט והפייסבוק שלנו. אפשר לפנות גם אלי. לקראת סיום דבריי, אני מבקשת להזמין לבימה את מאיה יהושע, בתם של לאה ואלון, נכדתם של רבקה וזאב סלומון, נינתה של שיינדל טראוב (לבית יעקובוביץ), דור רביעי, תלמידת י' בבאר שבע. את הדברים שתאמר היא כתבה לתחרות "הנואם הצעיר" העירונית. חשבתי שאין דרך מכובדת מזו שדבריה יישמעו גם במעמד האזכרה השנתית שלנו – ולתפארת מדינת ישראל. אין לנו ארץ אחרת! עם ישראל חי!

דבריה של מאיה יהושע: אהבת הארץ [ברקע: תמונת הסבתא רבתא, שיינדל טראוב, לבית יעקובוביץ]

שלום. קוראים לי מאיה, אני תלמידה בכיתה י' בתיכון רגר בבאר-שבע. אני רוצה לספר לכם סיפור. היה הייתה נערה בת 15, בערך בגילי, שבאה ממשפחה גדולה, משכילה ואוהבת, ומבית גדול ואמיד. בוקר אחד, בחודש אפריל, היא נלקחה מהבית שלה לאושוויץ. בן רגע החיים שלה התהפכו. היא מצאה את עצמה לבד בעולם, רעבה, משועבדת וללא זהות. נשמע מפחיד נכון? שמה של הנערה הזו הוא שיינדל יעקובוביץ'. שיינדל היא סבתא רבתא שלי, או כמו שאנחנו קוראים לה "בִּבִּי". היא הייתה מספרת, לכל מי שהיו מוכנים לשמוע, על מה שעברה כשהייתה צעירה. ואני הייתי יושבת ומקשיבה לה. אני זוכרת שפעם שאלתי אותה: "למה לא ברחת?" והיא ענתה לי – לאן? שאלה טובה: "לאן"...

אתם מבינים... באותם ימים החיים של כלב ברחוב היו שווים יותר ממנה. לא הייתה לה מדינה שתגן עליה. לא היה צבא שישמור עליה. לא הייתה לה בכלל זהות. אבל היא ידעה שלוותר זו לא אפשרות. אז היא קמה על הרגליים, הקימה משפחה וחינכה את הדורות הבאים אחריה לערכים של אחדות, שותפות, קבלה ואהבת הארץ. אותה הארץ שחלמה להגיע עליה כשהכול היה נראה אבוד.

אבל מה זה באמת אומר "לאהוב את הארץ"? איך אפשר בכלל להסביר משהו כל כך מופשט וגדול? חשבתי הרבה על המושג הזה. והבנתי שאהבת הארץ היא בדברים הקטנים והגדולים כאחד. לאהוב את הארץ זה לא רק לתלות את דגל ישראל ביום העצמאות. זה גם לנופף בו בגאווה כל השנה; לאהוב את הארץ זה להתרגש בכל פעם שהגלגלים של המטוס נוגעים בקרקע כשאנחנו חוזרים מחו"ל; לאהוב את הארץ זה להתעצבן כשצופים בחדשות, להתווכח על פוליטיקה, לצאת להפגנות להעביר ביקורת, לקטר, להתלונן ולהתערב, בעיקר, כשלא צריך; לאהוב את הארץ זה לא לברוח כשקשה; וכן קשה כאן, אנחנו גרים בשכונה הכי קשוחה על פני כדור הארץ. אבל לאהוב את הארץ זה להישאר למרות ועל אף הקושי;

זה להרגיש איך הלב מתרחב מגאווה כשעוד סטארט-
 אפ ישראלי עשה בעולם מהפיכה;
 זה להזכיר למשפחה ולחברים שלנו מחו"ל להצביע
 לישראל באירוויזיון;
 זה להסתובב בעולם ולהסביר שישראל היא המקום
 הכי טוב שיש;
 זה לראות ברחוב מישהו שזקוק לעזרה ולהושיט לו
 יד;
 זה להבין שיש מי שחושבים אחרת מאיתנו - אבל
 בסוף לזכור שרוב המשותף על המפלג.
 תראו לי עוד מדינה, שלא מוכנה לוותר על אף אחד
 מבניה ובנותיה, חיים או מתים;
 תראו לי מדינה, שבה יוצאים לרחובות כדי להחזיר
 הביתה אנשים, שאף פעם לא הכרנו לפני כן;
 תראו לי מדינה, שבה בגיל שמונה-עשרה ברור לי
 שאני הולכת ללבוש מדים, ובזמן שבני גילי בעולם
 הולכים ללמוד או לטייל, אני הולכת לעשות משהו
 הרבה יותר חשוב וערכי - וזה לשמור על הבית. כי אם
 אנחנו, אני, לא נעשה את זה, אף אחד לא יעשה את
 זה בשבילנו.



יוני נתניהו אמר ש"אנחנו חוליה בשרשרת, שראשיתה בימי התנ"ך - וסופה אינו נראה לעין. אהבת הארץ
 היא הכוח שמחזיק את השרשרת הזו שלא תישבר". אני גאה להיות חוליה בשרשרת הזו.
 חשוב שכולנו נהייה חלק מהכוח, שמחזיק את השרשרת;
 חשוב שנוקיר את הזכות להיות פה - ונכיר בחובה שיש עלינו לשמור על הבית שלנו. הבית המדהים הזה
 שנקרא מדינת ישראל זה בית שלפגיי שלי לא היה.
 אני מאיה - ואני גאה לאהוב את הארץ שלי.

זאב מילבאואר, מנחה האירוע, היו"ר לשעבר

מיקי רוזנטטיין, על סיפור הבריחה הבלתי אפשרי
 מאושוויץ של סבתו ואימו





אסתר שחר דובוסרסקי,
בת הדור השלישי שלנו.
אסתר לוותה על ידי איתי אברמוביץ



מתוך סרט התדמית של העמותה
[יועלה בהמשך לאתר העמותה]



הפעילים המתנדבים בשירת "התקווה", כשהמסך
עלה - ונוף ירושלים נגלה מאחור.
מימין: [ישראל שיינברגר מוסתר], משה מושקוביץ,
יונה רוב, יעקב הופמן, יצחק קליין, חיים דוידוביץ,
דוד הרשקוביץ, יוסי קוטונו, גיטה ברקוביץ, יעל
גרטלר-דואני, רותי פיקסלר, מיכאל אינדיק, זאב
מילבאואר, אסתי כהן, אלכס שמעוני, גרישה
דוידוביץ, איווה גרינשטיין.
הצלם, אפרים מלץ, לא מופיע בצילום...]



4. דור הנפילים שלנו



בימים אלה חגגה שרה רוזנווסר יום הולדת 100! שרה נולדה בסוכה ברונקה [Sucha Bronka], מחוז אירשאבה] בשנת 1926, לבית פרידמן. שרה התאלמנה מבעלה, משה-יואל, יליד חוסט, שנפטר באוגוסט 2023, בהיותו בן 102. שרה מתגוררת בצפריה. לשרה ולמשה משפחה ענפה, תודה לאל: 3 ילדים, 12 נכדים, 46 נינים, 3 חימשים – כן ירבו! באוקטובר 2024 נפל הנין שלהם, אביב גלבווע הי"ד, בקרב ברצועת עזה; לאביב אחות תאומה. לזכרו הוקם מצפה בראש גבעת פְּזָרָה הסמוכה לצומת הבשן.

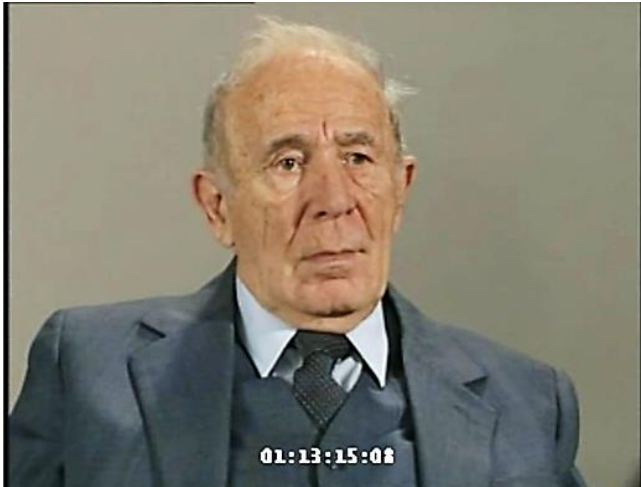


מנחם הברמן נולד ב-1927 בעיר אורלובה [Irljava], מחוז אוז'גורוד] וגדל במונקץ'. מנחם אף הוא לא ילד צעיר... כך כותבת כלתו, נאווה הברמן בפייסבוק: כשהצבא קורא הוא מגיע ואני איתו. כבר מזמן הפכנו לזוג - הוא הכוכב ואני המראיינת. והכי טבעי זה לעשות את זה בבית, ששומר על זיכרון השואה. החיבור הזה בין גיבורי שואה לחיילי צבא הגנה לישראל קיבל בשנתיים וחצי האחרונות חיזוק משמעותי. ה "למה" וה "איך" שזורים זה עם זה.



ואני נעה על הרצף הזה, בו אני פוגשת עוד ועוד חיילים בימי עיבוד, מקשיבה להם ורואה בעיניהם גם את מה שלא מדובר ומנסה, בכל מאודי, לעשות את השליחות שלי במיטבה; מזכירה לעצמי שלצד הכאב יש תקווה וגיבורי השואה הם הוכחה חיה. כמו שאמר דניאל שרעבי, שורד הנובה, לחמי האהוב, מנחם הברמן: "אם אתם הצלחתם אז גם אנחנו נצליח". מייד אחרי השיחה איתו הם נעמדו בטור ארוך ארוך, מבקשים לקבל ממנו חיבוק ונשיקה. וחמי עושה זאת בכזו סבלנות ואהבה, משל כולם היו בניו ובנותיו."

5. ישראלים ילידי קרפטורוס: שפיגל צבי – "האבא" של תאומי מנגלה (מונקץ)



לא מזמן נשלח אלי קישור לכתבה, שפורסמה בפייסבוק באתר "עובדות לא חשובות" באפריל 2018 על ידי מיכל חלמיש: "סיפורו הלא יאמן של צבי שפיגל- אבי התאומים: צבי ומגדה שפיגל היו תאומים בני 29 בשעה שהגיעו לאושוויץ. מגדה נשואה עם ילד, וצבי רווק, שהרגע סיים שנתיים בצבא הצ'כי. כאשר ירדו מהרכבת עבר קצין גרמני וצעק: 'תאומים אלי' - וצבי מחליט להרים את היד. הקצין ניגש אליו ושואל אותו איפה התאום שלו, וצבי עונה: זה לא תאום, זאת תאומה. הוא לוקח אותו לשורת הנשים, שם מורה הקצין למגדה למסור את הילד שלה לאימא שלהם ולהתלוות עם צבי והקצין לביתן מספר 14, ביתן תאומי מנגלה. זו תהיה הפעם האחרונה, בה מגדה תראה את אימה ואת הילד, שהלכו ישר למשרפות.

צבי ומגדה מגיעים לביתן ומחכים, ביחד עם עוד זוגות תאומים, למנגלה. כשמנגלה מגיע, צבי משתמש בניסיון הצבאי שלו ונעמד דום מתוח, וכך הוא נבחר להיות *Zwillingefater* - אבי התאומים. מתפקידו היה לדאוג לכל תאומי מנגלה בביתן 14, שעברו סדרת ניסויים איומים במטרה לגלות האם ניתן להעביר תכונות אריות לבני הגזע הנמוך. לדוגמא: חלק גדול מהניסויים היו על מנת לגלות אם ניתן להפוך עיניים לכחולות ושיער לבלונדיני.

מה זה אומר להיות אבי התאומים?

עליו לדאוג ל- 80 זוגות תאומים בנים, בגילאי 4 עד 15 בערך. לדאוג, להעסיק אותם, ללוות אותם לניסויים, לתרגם להם וללוות אותם חזרה - וכן לנהל רישום.

צבי יצר מקבוצת התאומים חבורה מגובשת. הוא לימד אותם חשבון, גאוגרפיה וכל מה שזכר מהתיכון; הוא גם לימד אותם שירים בהונגרית - ואת השמות אחד של השני (דבר שהיה נדיר במקום שהתייחסו רק למספר). הם היו ילדים קטנים, שהופרדו מהוריהם, ועברו סבל רב יומיומי. הוא נהג להשכיב אותם לישון בלילה במילים: 'אל תבכה, המלחמה תיגמר יום אחד ואני אחזיר אותך הביתה'. התאומים מזכירים את צבי בעדותיהם ומספרים על דמות אב שדאגה להם, ניחמה אותם והנהיגה משמעת של קבוצה בתוך הכאוס הזה. באחד הפעמים הגיעו זוג אחים (גרגורי ואיסטון קון) וצבי שם לב שתאריך הלידה שלהם לא זהה, כלומר הם רק אחים ולא תאומים. לגלות את זה - משמעותו לשלוח אותם חזרה לתאי הגזים; לא לגלות את זה - משמעותו לסכן את עצמו עד מוות (בעיקר שזה קשה לשכנע ילד בן 9 לשמור סוד). הוא מחליט לא לגלות ומורה להם על תאריך הלידה החדש שלהם, והאחים קון ניצלים ושורדים.

פעם אחת, בעת שאישתו של מנגלה הייתה חולה והוא היה עסוק בטיפולה, הגיע רופא אחר לביתן 14 ועשה סלקציה - במטרה לשלוח את התאומים הקטנים לתאי הגזים. הקטנים הועברו לביתן 8 וחיכו למותם. צבי, שנעל ביחד עם הנותרים בביתן 14, שבר את המנעול, רץ לשומר ודרש להתקשר למנגלה. הוא הודיע לו, שהולכים להרוג לו את התאומים. מנגלה התרגז וביטל את הגזרה ודרש שצבי יוציא את התאומים מביתן 8 ויחזיר אותם מידית לביתן 14.

בסיום המלחמה, וזה אולי החלק הכי פסיכי בסיפור, צבי, שהייתה לו אפשרות לשוב לבד עם חבר להונגריה, מחליט לוותר ויוצא למסע רגלי מטורף ביחד עם 36 תאומים - במטרה להשיב אותם הביתה. זה מסע ארוך, שלקח חודשיים, אבל הוא דאג לקיים את הבטחתו עד תום.

צבי עלה לארץ ושימש כמנהל האדמיניסטרטיבי של הקאמרי במשך כ-30 שנה. הוא שמר על אנונימיות מסוימת, למרות שהתאומים לא חדלו לחפשו. הוא מספר לראשונה את סיפורו ב-1980 למגזין Life, דבר שגרם לתאומים שלו למצוא אותו לחידוש קשרים בכל רחבי העולם.

ב-1993 מת צבי והוא בן 78. "הקישור לכתבה:

<https://www.facebook.com/groups/unimportant.facts/permalink/2071085829629898/?rclid=HQWEZTVm2tqjHoDW#>

מסתבר שמי שחקר את הנושא, במסגרת עבודת הדוקטורט שלו, היה דוקטור יואב הלר. בפייסבוק שלו הוא כתב באפריל 2025: "אתמול העברתי זיכרון בסלון בקיבוץ ארז כמה שעות לפני הטיסה שלי לפולין. אירוע מרגש במיוחד בשבילי לדבר על הסיפור המופלא של שפיגל באצ"י, אבי התאומים שעליו כתבתי דוקטורט."

מתוך אתר משואה - המכון ללימודי השואה

"צבי (ארנסט) היה הבן הבכור לבית שפיגל. ביתו של צבי היה כדבריו 'מודרני, אך יחד עם זאת נשמרה בו המסורת היהודית'. אביו היה פקיד בבית חרושת לאלכוהול. הייתה לו אחות תאומה בשם מגדה ועוד שני אחים: טיבי [דב-חיים] ויהודה. את תקופת ילדותו ונעוריו עשה בעיירה מונקץ' (Munkatsc), כיום באוקראינה. מצבה הכלכלי של משפחתו היה יחסית טוב, למרות שהעיירה בה גרו הייתה ענייה מאוד. גם את השכלתו רכש שם, עד לקבלת תעודת בגרות של "האקדמיה למסחר-מונקץ'". בגיל 20 גויס לצבא הצ'כי וסיים בית ספר לקצינים, בגלל השכלתו, אך לא קיבל את הדרגה מכיוון שהיה יהודי.

עם פרוץ המלחמה ב-1939 נלקח, בעודו במדים, לעבוד במחנות עבודה שונים (לא מציין את שמם), שהיו באזורים - קיר, נובגורוד - סוורסקי ורודה [מיקומים גיאוגרפיים באוקראינה; אזור נובהורוד-סוורסקי (Novhorod-Siverskyi) היוו אתרי עבודה כפייה ורצח יהודים בתקופת השואה. הם מופיעים בעדויות על מחנות עבודה שונים באזורים אלו, אשר הובילו בסופו של דבר למחנות השמדה כמו אושוויץ-בירקנאו]. בסופו של דבר הגיע גם למחנה עונשין ליהודי הונגריה בקושיצה (סלובקיה). ממחנה זה נלקח יחד עם אחותו התאומה, מגדה, ואימו (אביו נרצח מיד מכיוון שתקף אותו שיתוק) למחנה אושוויץ - בירקנאו. בסלקציה הראשונה, כששמע את הקריאה "תאומים" (צבילינגן) הרים את ידו והציג את עצמו ואת אחותו כתאומים. הוא הופרד מאחותו ואימו והועבר למחנה הגברים. ד"ר יוזף מנגלה, בחר בצבי להיות אחראי על קבוצת התאומים. תפקידו היה לרשום פרטים על תאומים חדשים שהגיעו, לתרגם עבור מנגלה בזמן ניסויים ולטפל ב - 80 ילדים תאומים, רובם הונגרים, וכן על קבוצה של 8 גמדים. לכן דבק בו הכינוי "האבא של התאומים". צבי מתאר את התנאים הקשים במחנה, במיוחד את הרעב הכבד. הוא מציין שהילדים קיבלו לעיתים מזון מעט טוב יותר, כמו שאריות מייצור חמאה. הוא מספר על המציאות הקשה של מוות יומיומי במחנה והוצאת גופות מהצריפים מדי בוקר. צבי עבד גם כפקיד ("שרייבר") ב"קנדה" - מחסן בגדים וחפצים שנלקחו מהאסירים. תפקידו היה לרשום את הפריטים שנשלחו לגרמניה.

עדותו מתמקדת בשלוש פעולות גבורה אשר עשה:

- 1) רישום מזויף של ילדים לא תאומים כתאומים - על מנת שיינצלו מן המשרפות.
- 2) הליכתו לצריף של ד"ר מנגלה לדווח לו שקצין אס אס בשם קיחו, רוצה לקחת את התאומים להשמדה. ד"ר מנגלה הורה להפסיק זאת וכך ניצלו הילדים.
- 3) ביום השחרור, שפיגל אסף 36 ילדים תאומים וליווה אותם עד עלייתם ארצה. לאחר השחרור, צבי הגיע לרומניה, שם עבד מספר חודשים. משם עבר לבודפשט ומשם לקרלסבאד (Karlsbad) בצ'כיה - עד עלייתו לארץ במרץ 1946.

באתר "יד ושם" מצאתי תיעוד של הוריו של צבי: האבא היה ישראל [על שמו ייקרא הבן שלו], יליד 1884; האימא: שרה-רבקה (וייס), ילידת 1888.

האח טיבי נפטר ב-1988; האח יהודה נפטר ב-1982; היה מורה למקרא ולגמרא; קבורים בחיפה. לאשתו של צבי קראו רחל אנה "מצה", לבית הכט, ילידת סבליאבה, 1918-2013. בכתבה שהתפרסמה בפייסבוק פרסמו שני נכדים את תגובתם: אורי ריכטר [בנה של הבת הבכורה, יהודית - ראו הכתבה עליה בהמשך] וליאת [בתו של הבן ישראל, הנקרא על שם אביו של צבי]. בשיחה עם ישראל, בנו של צבי, נאמר לי שיהודית, אחותו, הפיקה סרט על אביהם, בו מתועדים גם חלק מהתאומים, עליהם הגן ואותם הציל. הסרט מוקרן בארה"ב בלבד.

צבי רואיין בשנת 1993 בפרויקט משותף של "משואה", אוניברסיטת ייל ומוזיאון השואה בווינינגטון. להלן הקישור לעדותו: <https://collections.ushmm.org/search/catalog/irn502861>

ואז עלתה כתבה נוספת ב-Ynet ב-14.4.2026, שכותרתה היא: "מנגלה גייס אותו בכפייה: הציל עשרות ילדים באושוויץ - ושמר את הסוד / אורן רייס: <https://www.ynet.co.il/health/article/s19xrihze#autoplay> היכנסו לקישור וראו את הפרומו לסרט. אוסיף את הפרטים שעלו בכתבה החדשה: "סיפורו המלא נחשף בשנה שעברה בסרט התיעודי "התאומים האחרונים (The Last twins) שישודר בארה"ב בעוד חודשיים ברשת PBS (שירות השידור הציבורי).



אחד הניצולים תיאר בסרט את המפלצת, בדמות יוזף מנגלה, שעמדה לנגד עיניו: 'רוב הרוצחים ההמוניים לא מכירים את קורבנותיהם. אבל הוא הכיר כל אחד מהם - כי הביט בעיניהם לפני ששלח אותם למוות'.

צבי קבע כלל ברזל אחד: כל דבר - ובמיוחד אוכל - חולקים. שפיגל ידע שאי אפשר להציל את כולם, אך לא איבד תקווה. הוא חי לפי הכלל המפורסם מהמשנה: "כל המקיים נפש אחת מישראל - מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא."

אחד הניצולים שמסר עדות לסרט הוא אפרים רייכנברג. הוא ואחיו לא היו תאומים ביולוגיים, אך כיוון שאחיו שר בקול ערב ואפרים לא, ביצע מנגלה ניסויים בגרונותיהם. אחיו של רייכנברג נפטר בייסורים שנה אחרי המלחמה. רייכנברג עצמו

נאלץ ב-1967 לעבור ניתוח לכריתת הגרון והלוע ודיבר בעזרת מכשיר רפואי. שפיגל צבי [צילום: PBS] צבי יצא למסע רגלי לא-ימאן יחד עם 36 תאומים כדי להשיב אותם הביתה. במנוסה הארוכה חצו את מזרח אירופה לעבר הונגריה וצ'כוסלובקיה. השיירה שאסף גדלה ל-153 איש והמסע נמשך כמעט חודשיים, עד שכולם הגיעו למקום מבטחים.

שנה בדיוק אחרי שחרורו נישא שפיגל לניצולת אושוויץ אחרת, רחל אנה הכט. לזוג נולדו שני ילדים: יהודית וישראל. בישראל עבד שפיגל 30 שנה כמנהל אדמיניסטרטיבי של תיאטרון הקאמרי בתל אביב - תפקיד שראה בו "מתנת גורל".

ילדיו של שפיגל כמעט שלא ידעו דבר על עברו, ויש לכך הסבר: רבים מהניצולים בחרו בשתיקה, חלקם בגלל יחס עויין מהסביבה. "למדנו להתייחס לאבא כאל דמות עדינה, כלי חרסונה", סיפרה בתו, ד"ר יהודית ריכטר, בסרט. "הייתה בבית שתיקה - שתיקה שאומרת: אל תשאל את אבא על השואה". גם אחיה ישראל אמר: "הוא מעולם לא סיפר, אבל ידעתי, בדרך כלשהי, שסבל - מסיפורים שאימא הייתה מזכירה, אבל מעולם לא שמענו זאת ממנו".

הכול השתנה ב-1981, כשבעלה של יהודית, קובי, עמד בתור בקופת סופרמרקט בבוסטון והרים גיליון של מגזין LIFE [בתמונה] - הוא נמשך לתמונת כוכבי הלכת על השער. בפנים מצא כתבה על ניסויי מנגלה, עם תמונתו של חמיו. יהודית קראה את הכתבה שוב ושוב. "קראתי אותה עשר פעמים כדי לוודא שהבנתי", סיפר אחיה ישראל, "פשוט לא יכולתי להאמין".

גם אחד הניצולים, פיטר סומוגי, ראה את הגיליון וזיהה את תמונתו לצד תמונת שפיגל. הוא פנה לשגרירות ישראל כדי לאתרו, ושניהם נפגשו לראשונה מאז המחנה בברוקליין (Brookline), מסצ'וסטס - פגישה שתועדה על ידי כלי תקשורת מקומיים.



צבי בכתבה של LIFE [צילום: PBS]

ב-1985 נערך בירושלים משפט סמלי נגד מנגלה, ושפיגל זומן כעד. ברגע מסוים ביקש אחד המנחים מכל מי שהיה נתון לחסות שפיגל לקום - ורבים קמו ממושבם לקול מחיאות כפיים. "פתאום אבא שלי הפך לגיבור", סיפרה בתו. "הוא נזכר כמי שהציל חיים. זה גיבור, לא?"



עם השנים פנו אל יהודית ניצולים רבים. אחד מהם אמר לה: "אנחנו ילדיו של שפיגל בצ'". "אמרתי לו: אז אנחנו משפחה", סיפרה. "פתאום יש לי 'אחים' שראו באבא שלי אבא שלהם. זו הייתה הפעם הראשונה שבה באמת הבנתי את כל הסאגה של אבא במחנה".

יהודית ריכטר, בתו של צבי [צילום: PBS]

ב-2017 ארגנה יהודית כינוס של ניצולי התאומים בירושלים, שם הוצגה לוחית זיכרון לכבוד הילדים שנספו. במסגרת הביקור ערך רב טקסי בר מצווה לניצולים, שלא זכו לכך בגיל 13 - אחד הרגעים המרגשים ביותר בסרט. שפיגל נפטר ב-1993 בגיל 78. אחותו התאומה מגדה מתה באותה השנה.

הסרט התיעודי "התאומים האחרונים" (The Last Twins), בבימויים של פרי פלץ ומאט או'ניל, ובקריינות של ליב שרייבר, זמן בארה"ב לצפייה באתר PBS ובאפליקציה שלו. השידור הארצי בארצות הברית נקבע ל-15 ביוני. ד"ר ריכטר שימשה מפיקה של הסרט.

הצוות החל לצלם לפני כמעט עשור, ומאז נפטרו כמעט כל המרואינים - פרט לאחד. "בעידן של עליית האנטישמיות ומידע כוזב על השואה, זהו זמן חיוני שבו עבודה עיתונאית, שמבוססת על אמיתות שאין להכחישן, תצא לאור", אמר הבמאי או'ניל, "רבים מאיתנו מרגישים כיום מוצפים מאירועי העולם. זהו סיפור של תקווה בתוך אימה - של אדם שלקח את המרחב הקטן שהיה בשליטתו ועשה בו טוב".

"אָרנו [שמו ההונגרי של צבי] היה לוחם בדרכו שלו", סיכם או'ניל. "הוא נלחם בנאצים בכך שלימד את הילדים לפנות אחד לשני בשמותיהם. הוא נלחם בנאצים בכך שלימד אותם גיאוגרפיה. הוא נלחם בנאצים בכך שהעניק להם אנושיות בתוך החשכה".

כרטיס הפליט של שפיגל צבי (ארנו) ממחנה העקורים Wasserburg באזור מינכן, בן איזידור [ישראל] וסֶן [שרה-רבקה], ממונקי'

A.E.F. D.P. REGISTRATION RECORD		For coding purposes																								
Original <input type="checkbox"/> Duplicate <input type="checkbox"/>		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J															
(1) Registration No. 044925	SPIEGEL ERNO		M. <input checked="" type="checkbox"/> Single <input type="checkbox"/> Married <input checked="" type="checkbox"/>																							
(2) Family Name	Other Given Names	(3) Sex	(4) Marital Status	(5) Claimed Nationality																						
A.F. 915	MUKACEVO	♂	Widowed	JEWISH																						
(6) Birthdate	Birthplace	Province	Country	(7) Religion (Optional)	(8) Number of Accompanying Family Members:																					
	SPIEGEL	IZBOR	C.S.R.	JEWISH	1																					
(9) Number of Dependents:	(10) Full Name of Father		(11) Full Maiden Name of Mother																							
	WEISZ SZEREN.																									
(12) DESIRED DESTINATION			(13) LAST PERMANENT RESIDENCE OR RESIDENCE JANUARY 1, 1938.																							
PALESTINE			MUKACEVO			C.S.R.																				
City or Village			Province			Country			City or Village			Province			Country											
OFFICER			BY A FIRMA.																							
(14) Usual Trade, Occupation or Profession			(15) Performed in What Kind of Establishment			(16) Other Trades or Occupations																				
JEWISH			HUNGAR.			CZECH																				
(17) Languages Spoken in Order of Fluency			(18) Do You Claim to be a Prisoner of War			(19) Amount and Kind of Currency in your Possession																				
JEWISH			No			350. R.M.																				
(20) Signature of Registrant: Spiegel Erno			(21) Signature of Registrar: [Signature]			Date: 4.11.46			Assembly Center No. 161																	
(22) Destination or Reception Center:																										
(23) Code for Issue			(24) REMARKS																							
1			WIFE - ANNA - B. 1918 - OYU 926																							
2			K.C. [Signature] - B. 1941 - C. I. 1945.																							
3			LAST CAMP - ASCHWITZ.																							



קברם של האחים התאומים, מגדה זליקוביץ (שפיגל) וצבי שפיגל.

על קברה של מגדה מונצח גם בנה הבכור, שמואל, שנרצח באושוויץ



6. משלנו: ד"ר ריכטר יהודית (מונקץ/סבליאבה)

שמה של יהודית ריכטר מוכר היטב בציבוריות הישראלית כתעשיינית מצליחה. גונב לאוזני ששורשיה הם בקרפטורוס... בשיחה טלפונית אישרה יהודית: "אבי ממונקץ ואימי מסבליאבה".

יהודית נמצאת זמן רב בחו"ל בשל עיסוקיה ולכן התיעוד התעכב זמן רב. אך אז הובאה אלי הכתבה על צבי שפיגל, "האבא של תאומי מנגלה" והבנתי שיהודית היא בתו של צבי... זה, בנראה, הזמן לספר את סיפורה של יהודית ריכטר (שפיגל) – על פי מקורות גלויים ברשת האינטרנט.

צילום: שלומי יוסף, גלובס

ונתחיל מוויקיפדיה: "יהודית ריכטר (נולדה ב-1947) היא תעשיינית ישראלית, ממייסדי חברת מדינול לייצור תומכנים [קטנטים] ובעבר מנכ"לית החברה.

יהודית ריכטר נולדה בקרלסבאד [Karlsbad, כיום: Karlovy Vary] שבצ'כוסלובקיה (כיום בצ'כיה), בת בכורה להורים ניצולי השואה. בגיל שנתיים עלתה עם משפחתה לישראל, והתגוררה בשכונת ביצרון שבתל אביב. הייתה חניכה בשבט יד אליהו של הצופים.

שירתה כקצינת ח"ן בבסיס רמת דוד של חיל האוויר, שם פגשה את קובי ריכטר, ששירת כטייס קרב, ונישאה לו. עברה יחד איתו לבסיס חצרים. הקימה את היחידה לפיתוח כישורי ניהול ופיקוד לאנשי צוות אוויר ועסקה בפיתוח מערכי מיון לחניכי קורס טייס. למדה פסיכולוגיה באוניברסיטה העברית בירושלים וקיבלה תואר שני. בני הזוג ריכטר עברו לשלוש שנים לארצות הברית, לשם פוסט דוקטורט של קובי, ויהודית נשארה שם שנה נוספת, להשלמת לימודיה לתואר דוקטור בניהול באוניברסיטת בוסטון.

עם שובה לישראל נמנתה במשך חמש שנים עם סגל הפקולטה לניהול באוניברסיטת תל אביב. עברה למשך שלוש שנים לתפקיד של עוזרת אישית לאלי הורביץ, מנכ"ל חברת התרופות "טבע".

בשנת 1992 יצא לאור ספרה, "כלים שלובים - בין קריירה למשפחה", בהוצאת "עם עובד".

בשנת 1993 הקימה, יחד עם בעלה [ועם אחרים] את חברת מדינול לייצור תומכנים.



מתוך כתבה ב-TheMarker / שרה ליבוביץ-דר מה-30.7.1999 [גם העיתונאית היא בת הדור השני שלנו... כתבה עליה תתפרסם בקרוב]:

"היא ד"ר לפסיכולוגיה ארגונית, לימדה בפקולטה למינהל עסקים באוניברסיטת תל אביב, הייתה דירקטורית ב"בזק" ועבדה בחברת טבע כעוזרת האישי של אלי הורוביץ. עד היום היא נוהגת לומר שכל מה שהיא יודעת בעולם העסקים למדה מהורוביץ."

מתוך אתר מאקו מה-22.08.2013: "מבחינתי, החברות בתנועת הצופים היא המהות של ההגדרה העצמית שלי. השנים בהם הייתי חניכה בצופים היו שנים מאוד חשובות להתגבשות האישיות, ובמקרה שלי, זה בנה אותי עד היום.

הצטרפתי לצופים בכיתה ז', כי לא הירשו לי קודם, ומרגע שהצטרפתי התמכרתי לחלוטין. הייתי באה לכל הפעולות, לא הפסדתי אף פעולה. הייתי מאוד פעילה והצופים מילאו את כל עולמי. **אני בת למשפחה של ניצולי שואה, כל שבצופים היינו 'הישראלים' שבבני הבית;** לבשנו את מדי החאקי והשתמשנו בדגל ישראל כחלק מהזהות שלנו וכחלק מתחושת השייכות שלנו, שהייתה כל כך חשובה לנו.

אחד הזיכרונות החזקים ביותר שיש לי מהתקופה הזו היא היציאה לטיולים. המסע מים לים - ילדים בכיתה ז' ו-ח' נושאים על גבם קופסאות שימורים, שצריכות להספיק כמזון לכל ימי הטיול. אני גם זוכרת את הנסיעה לארצות הברית. יצאה משלחת של 3 בנות ו-8 בנים והייתי צריכה להיבחר על ידי השכבה שלי, ואז על ידי השבט, הנהגת תל אביב - ואחר כך לעבור את המבחנים של ההנהגה הכללית. זו חוויה מאוד חזקה עבור ילדה, שצריכה לעבור מסע כזה ולהוכיח את עצמה. אני זוכרת שאני עומדת שם ואומרת לעצמי 'הורי עברו את השואה והנה אני עומדת כאן ומייצגת את מדינת ישראל', זו הייתה חוויה מאוד חזקה עבורי. אין לי שום ספק שאת יכולת הניהול שלי רכשתי במהלך תקופתי בצופים. היום, בתפקידי כמנהלת, כשאני רואה בקורות החיים אנשים שהיו בתנועת הצופים זה נותן להם הרבה נקודות זכות."

כתבה מ" TheMarker " / טלי חרותי-סובר מה-4.1.2014:

"בבית אמרו לי 'מה שתעשי - תצליחי'. נולדתי בצ'כוסלובקיה בעיר היפהפייה קרלסבד וכשהייתי בת שנתיים עלינו לישראל. גרנו בשיכון עולים, שנקרא כיום ביצרון. כולם היו ניצולי שואה ומספר על היד לא היה מחזה נדיר. בבית הייתה הכרת תודה עמוקה על העובדה שאנחנו חיים בארץ הזו. **אני הייתי הבכורה והייתי מהות הניצחון. כל דבר שעשיתי היה ניצחון של אימא שלי על הגרמנים.** גדלתי עם ביטחון גדול ביכולת שלי, כי הבית נתן גב ואהבה.



פגשתי את קובי [בעלה] בצבא. אחרי שהתחתנו התגוררנו בבסיס בחצרים, משם נסעתי, בטרמפים, לאוניברסיטה העברית. בגיל 24 ילדתי ילד ראשון, תוך כדי לימודי פסיכולוגיה ועבודה. עברנו לארצות הברית בגלל הלימודים. קובי חזר לישראל אחרי שלוש שנים של פוסט דוקטורט, ואני נשארתי שם, עם שני ילדים, לשנה נוספת - כדי להשלים את הדוקטורט בניהול בבוסטון. הייתי לומדת עד הצהריים, לוקחת אותם מהגן ובלילה מתיישבת שוב עם הספרים. היה קשה, אבל לא עלה בדעתי להישבר. לו הייתי חוזרת עם קובי ולא מסיימת את הדוקטורט, היה נוצר בינינו חוסר נחת לאורך זמן.

השיטה היא ללמוד מהטובים ביותר, אבל לדעת לבצע בעצמך. אחרי כמה שנים בפקולטה לניהול באוניברסיטת תל אביב, הבנתי שאני אוהבת עשייה יותר ממחקר. להרבה תפקידים הייתי over qualified. הייתי מאוד משכילה, אבל עם אפס ניסיון בתחום הפארמה. למזלי, אלי הורוביץ חיפש עוזרת אישית. שלוש שנים הייתי לידו, וזה היה בית ספר נפלא. שם למדתי מה זה FDA ואיך מתנהלים מול רשויות בריאות במדינות שונות. בעיקר למדתי ראייה עסקית ארוכת טווח."

יהודית ריכטר בילדותה עם הוריה, שרה וצבי שפיגל, עם אחיה, ישראל [רפרודוקציה: אוראל כהן]

כתבה מ"כלכליסט" / ארי ליבסקר 04.07.2018

"לי יש צורך להביא דברים חדשים, לעורר חשיבה.

במובן הזה, אף פעם לא עזבנו את האקדמיה. אם אתה רוצה לדעת מה גורם לי הנאה, אלה אנשים שיושבים על המקלדת והרעיונות שלהם משנים את העולם. זה מתגמל אותי יותר מכסף. במהלך לימודי התואר השני פנה אליי פרופ' דניאל כהנמן והציע לי להשתתף במחקר שערך; משם נולדה התזה של התואר השני. במקביל עבדתי בחיל האוויר בפיתוח מערכי מיון שהוא הגה: בשיטות האלה יכולנו לנפות את המתאימים לסיים את קורס טיס כבר בשלב טיסות המיון המקדימות. אחר כך עזבתי והקמתי מדור במטה חיל האוויר שיועד להקניית כישורי ניהול ומנהיגות לאנשי צוות אוויר; זה התחיל בטייסים, עבר למפקדי טייסות, ובהמשך גם העברתי סדנאות בפר"מ ובמכללה לביטחון לאומי. הייתי בת 31 ולימדתי אלופים איך להעביר אינפורמציה בצורה מבוקרת ויעילה."

כתבה מ"גלובס" מה-17.10.2019

"במעמד שני נשיאים אמריקאים: יהודית ריכטר קיבלה פרס על פריצת דרך מ-MIT, שחוללה בחיבור צעירים פלסטינים, ירדנים וישראלים דרך תוכנית "ניר - ביה"ס של הלב".

אמש (ד') בווינגטון, המכון להנדסה רפואית ומדע באוניברסיטת MIT העניק פרס מיוחד לד"ר יהודית ריכטר, מייסדת ומנכ"לית חברת מדינול. ד"ר ריכטר קיבלה את הפרס על פריצת הדרך, שחוללה בחיבור צעירים פלסטינים, ירדנים וישראלים. הענקת הפרס נערכה בווינגטון, במעמד הנשיא הרפובליקני לשעבר ג'ורג' וו. בוש, והנשיא הדמוקרטי לשעבר ביל קלינטון. שני הנשיאים לשעבר ציינו את חשיבותה של התוכנית ותרומתה לעתיד טוב יותר למזרח התיכון.

תכנית "ניר - ביה"ס של הלב" מתקיימת ע"י ד"ר ריכטר במשך 20 שנה ומפגישה תלמידי תיכון מצטיינים פלסטינים, ירדנים וישראלים המתעניינים בחקר הלב. מימין: פרופ' אלעזר אדלמן, הנשיא לשעבר ג'ורג' בוש, ד"ר יהודית ריכטר והנשיא לשעבר ביל קלינטון צילום: Joanne Amos



כתבה מ-Ynet / ענת לב-אדלר,

06.09.2021: "אחרי עשרות שנים יהודית ריכטר, מנכ"לית מדינול, עדיין מנהלת את אחת מחברות ההיי-טק הישראליות המצליחות ביותר, אבל עסוקה גם בעשיית סרט על אביה, ניצול אושוויץ, ובהכשרת נערות חרדיות להיכרות עם עולם ההיי-טק. בראיון היא מסבירה למה החברה החרדית היא התקווה החדשה של הענף, ומספרת איך שאבה אופטימיות מהחינוך של אמה ניצולת השואה, ואיך היא ובעלה, קובי ריכטר, התחרו זה בזה כדי לרכוש יצירת אמנות."

כתבה מאתר הפייסבוק של התאחדות

התעשיינים בישראל, 16.7.2024

צילום: סיון פרג'

"יהודית ריכטר, יו"ר דירקטוריון "חברת מדינול", אחת מ-12 זוכי זוכות פרסי התעשייה ופרסי מפעל החיים בתעשייה, נאמה בשם התעשיינים הזוכים ושיתפה בעבודתה המשמעותית בתחום



התעשייה הרפואית, בה פיתחו סטנטים - תומכים לעורקי לב: 'מתחילת דרכנו ועד היום כל דגמי הסטנטים שלנו נקראים על שם ניר פורז, שהיה מפקד צוות סיירת מטכ"ל, ונהרג בניסיון לחלץ את החטוף נחשון וקסמן ז"ל. ניר היה חבר קרוב בביתנו, וכמו שידענו שיפעל להצלת חיים בכל מקום ובכל זמן, בחרנו להנציח את זכרו עם סטנט שנקרא "ניר" ומושתל בליבים של חולים ברחבי העולם'.
יהודית מאמינה ש: 'בכל חברה תעשייתית יש מאגרי ידע, שיכולים להוות בסיס להנחלת השכלה למעוניינים בהעמקת ידיעותיהם ולהעצמת יכולותיהם. בכל חברה גם יש עובדים שיכולים ורוצים להירתם לפעילות של הקניית ידע חדש והרחבת אופקים של המעוניינים'. בדיוק כפי שלימד אותה אביה שורד השואה: 'אף אחד לא יוכל ליטול מאיתנו לעולם הוא מה שלמדנו ויש בראשנו'.
לכן, חשוב שהתעשייה הישראלית תפעל לפיתוח ההשכלה של החברה שלנו בתחומים בהם היא עוסקת."

יישר כוח ליהודית על תרומתה לתעשייה הישראלית!

7. פתיחה חלקית של הארכיון על יוזף מנגלה

בצירוף מקרים, או לא, התפרסם ב"כאן חדשות" ב-4.5.2026 על ידי איתמר מרגלית, הפרסום הבא:
"החלטה דרמטית בשווייץ: הארכיון של מנגלה יפתח חלקית לציבור.
חומרי הארכיון של יוזף מנגלה ייעשו זמינים לציבור, כך הכריז היום שירות המודיעין הפדרלי בשווייץ.
הרשויות השווייצריות מנעו במשך שנים גישה לחומרי הארכיון של הפושע הנאצי מהתקופה בה שהה במדינה "כדי להגן על מקורות מודיעין ומידע רגיש". לאחר שמספר חברי פרלמנט הגישו ערעור בנושא, הוחלט כי לציבור תוענק רשות לעיין במסמכים שונים תחת תנאים ומגבלות שייקבעו בהמשך.
לפני כשנה פורסם תחקיר ברשת השידור הציבורית הגרמנית MDR שאיתר תיק משטרתי על מנגלה, שבעבר נחשב לאבוד. המסמכים, שמקורם, ככל הנראה, בארכיון המשטרה הפדרלית הארגנטינאית, הכילו מידע נפיץ על מקום הימצאו של מנגלה לאחר מלחמת העולם השנייה, כולל מסמכים שהראו כי הוא ניסה להיכנס לרפובליקה הפדרלית של גרמניה בפברואר 1959. התיק הכיל בקשה תואמת לרשויות הארגנטינאיות, שלא תועדה קודם לכן."
<https://www.kan.org.il/content/kan-news/global/1037164/?shem=dsdf,sharefoc,agadiscoverSDL,,sh/x/discover/m1/4>

תוספת מ-Ynet / איתמר אייכנר: "ההחלטה התקבלה בעקבות מאבק ממושך של ההיסטוריון ז'ראר וטשטיין, תושב ברן, שביקש לבדוק אם מנגלה שהה במרץ 1961 בעיירה קלוטן שליד ציריך. אשתו מרתה שכרה באותה תקופה דירה באזור, וההערכה היא שמנגלה הגיע לשווייץ בדרכו לדרום אמריקה.
מסמכים בנושא זה, שהוסתרו במשך עשרות שנים, נחשפו בחודש דצמבר [2025] בהוראת נשיא ארגנטינה, חאבייר מיליי. לפי פרסומים קודמים בתקשורת השווייצרית, כבר בשנת 1956 הגיע מנגלה לשווייץ, תחת זהות בדויה, וכינה את עצמו ד"ר הלמוט גרגור. שלוש שנים לאחר מכן הוצא נגדו צו מעצר.
כעת צפויים החוקרים לעיין במסמכים בניסיון לברר מה ידעו הרשויות השווייצריות בזמן אמת, האם מנגלה, אכן, שהה במדינה מבלי להיעצר - ואילו פרטים הוסתרו במשך עשרות שנים. פתיחת התיק עשויה לשפוך אור חדש על התנהלותה של שווייץ מול אחד ממושעי המלחמה המבוקשים ביותר לאחר מלחמת העולם השנייה. שירות המודיעין מסר כי הגישה לתיק תינתן תחת תנאים ומגבלות שייקבעו בהמשך, וכי המקרה ישמש בסיס לבדיקה רחבה יותר של מדיניות הגישה למסמכים ארכיוניים מסוגים."

קישור לשיר שאתם חייבים להקשיב - ולהפיץ:

https://youtu.be/DPsoLwE37_Q?si=Q5E7SGG5UI41G1BL

כתבה: רותי פיקסלר. לתגובות: 050-5643299 ruthfixler@walla.co.il
סייעה בתרגום לאנגלית: גיטה ברקוביץ